

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА I

БРОЈ 1

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR I
VOLUME 1

Accepted on June 18th 2013, at the 6th meeting of the SASA Department of
Languages and Literature, following the reviews of academician
Nada Milošević Đorđević and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief
Corresponding member
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2013

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА I

БРОЈ 1

Примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности
од 18. јуна 2013. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Борђевић и академика *Предрага Пипера*

Уредник

дописни члан

МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД

2013

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Штампа
Colorgrafx, Београд

© Српска академија наука и уметности, 2013

САДРЖАЈ

<i>Увод</i>	7
<i>Foreword</i>	9
ПРИКАЗАНЕ КЊИГЕ УТОРКОМ У САНУ (17. XII 1991 – 21. VI 2011)	11
ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ (8. XI 2011 – 11. XII 2012).....	61
<i>Стари Грци : портрет једног народа / Иван Јордовић</i>	63
<i>Радост препознавања / Нада Милошевић-Ђорђевић</i>	79
<i>Жива реч : зборник у част проф. др Наде Милошевић-Ђорђевић / уредници Мирјана Детелић, Снежана Самарџија</i>	79
<i>Сентандреја : српске повеснице / Динко Давидов</i>	89
<i>Српска стематологија : Беч 1741. / Динко Давидов</i>	89
<i>Капија Балкана : брзи водич кроз прошлост Београда / Светлана Велмар-Јанковић</i>	99
<i>Лаза Костић / приредио Љубомир Симовић</i>	105
<i>Лаза Костић : 1841–1910–2010 : [зборник радова] / уредник Љубомир Симовић</i>	105
<i>Топонимија Пивске планине / Радојка Цицмил-Реметић</i>	123
<i>Српска енциклопедија. Том I. Књ. 1–2</i>	135
<i>Надмени савезник и занемарено српство : британско-српски односи (1875–1941) / Драгољуб Р. Живојиновић</i>	153

<i>Дечанска пустиња : скитови и келије манастира Дечана / Даница Поповић, Бранислав Тодић, Драган Војводић.....</i>	<i>161</i>
<i>Српска државност у средњем веку / Милош Благојевић</i>	<i>169</i>
<i>Граматика и лексика у словенским језицима : зборник радова с међународног симпозијума / главни уредник Срето Танасић</i>	<i>177</i>
<i>На траговима Војислава Ј. Ђурића / уредници Дејан Медаковић, Цветан Грозданов.....</i>	<i>191</i>
<i>Дан Библиотеке САНУ посвећен дугогодишњем управнику Библиотеке академику Никши Стипчевићу.....</i>	<i>197</i>
<i>Птице : књижевност, култура / одговорни уредник Никола Тасић ; уредници Драган Бошковић, Мирјана Детелић</i>	<i>207</i>
<i>Друштвена и политичка мисао и делатност Владимира Јовановића : зборник радова са научног скупа одржаног 22. и 23. маја 2008. год. / уредници Михаило Марковић, Александар Костић.....</i>	<i>217</i>
<i>Кардиологија / уредници Миодраг Остојић, Владимир Кањух, Бранко Белеслин.....</i>	<i>227</i>
<i>Голи оток. Књ. 1–5 / Драгослав Михаиловић</i>	<i>233</i>
<i>Флора Србије. 2 / уредник Владимир Стевановић</i>	<i>245</i>
<i>Истакнути српски лекари и професори. Књ. 1 / Радоје Чоловић</i>	<i>251</i>
<i>Др Лаза К. Лазаревић – живот и дело : [зборник радова са научног скупа] / [уредници Радоје Чоловић, Брана Димитријевић].....</i>	<i>251</i>
<i>О песмама, поемама и поетици Матије Бећковића : зборник радова / [уредници Јован Делић, Драган Хамовић].....</i>	<i>259</i>
<i>Рачунарска интелигенција у саобраћају / Душан Теодоровић, Милица Шелмић</i>	<i>269</i>
<i>Саборно гробље у Сентандреји : прошлост и натписи / приредили Наташа Вуловић, Марија Ђинђић, Владан Јовановић, Данијела Радоњић, Димитрије Е. Стефановић (уредник и аутор уводних студија)</i>	<i>273</i>
<i>Именик аутора, уредника и говорника</i>	<i>281</i>

УВОД

Делови укупне делатности САНУ јесу и приказивање књига и зборника у издању Академије, књига и зборника чији су писци и уредници академици, као и приказивање издања института и центара чији је САНУ оснивач. На тај начин се обнародују и оцењују резултати научних пројеката и личног доприноса чланова САНУ. Приказивање књига уторком у САНУ започето је 1991. године и непрекидно траје до данас. Од новембра 2011. године програми се одвијају под називом *Трибина Библиотеке САНУ*. Када је Академијин Извршни одбор то прихватио, истовремено је усвојио и текст који се штампа на свакој позивници:

„Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области науке и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године.

Од октобра 2011. године уредник Трибине је дописни члан Мило Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.”

Од новембра 2011. прикупљају се текстови написани за Трибину. Сви говорници су добили замолнице да своје прилоге дају за објављивање, али се нису одазвали они који су говорили без написаног текста. Због тога и није могао овај збир радова да буде целовит.

Приказане публикације дате су у хронолошком реду, са основним подацима (наслов, аутор или уредник, место издања, издавач, година). Испод тога, по редоследу казивања на Трибини, уписана су имена говорника с њиховим академским и научним звањима. Потом стоји датум када је књига приказана. Кратка реч уредника, на почетку, изговорена да служи као повезница с беседама које најављује, написана је као израз поштовања према књизи, говорницима и послу на уређивању Трибине. Беседе о приказаним књигама објављују се без измена, како су их аутори послали. Ако неко није дао текст, остаје забележено да је говорио.

У првом делу годишњака презентовани су сви програми од 1991. до половине 2011, под насловом *Приказане књиге уторком у САНУ*, са основним подацима и именом уредника академика Никше Стипчевића.

Други део годишњака *Трибина Библиотеке САНУ* има и такав наслов, са назначеним временским распоном и именом уредника. Потом се нижу беседе о приказаним публикацијама.

Регистар бележи имена поменута у годишњаку, а садржај наслове публикација и ауторе, односно уреднике.

Покретањем овог годишњака прибирају се чињенице које су део историје САНУ, скреће се пажња на Академијину издавачку делатност, упознаје се научна и остала јавност са стваралачким активностима академика и даје се сведочанство (које нажалост није потпуно) о елитном месту за приказивање књига.

С таквим намерама креће први број *Трибине Библиотеке САНУ*. Предлог за покретање *Трибине*, као нове серије, подржали су Савет Библиотеке, Одељење језика и књижевности, Издавачки одбор и Извршни одбор, а одлуку је донело Председништво САНУ 5. априла 2013. године.

Стручне сараднице у припреми приказивања књига биле су библиотекарке Љубинка Васић од 1991. до 2010. и Биљана Јоцић од 2010, у сарадњи са запосленима у Библиотеци и заједничкој служби САНУ.

април 2013.

М. В.

FOREWORD

Among many activities of the Serbian Academy of Sciences and Arts (SASA) there are public presentations of new monographs or collected papers published by the SASA, written or edited by SASA members, as well as new editions published by SASA institutes and centers. In this way, the results of scientific projects and personal contributions of SASA members are presented to the public eye and made available for assessment. The public presentations of books at the SASA on Tuesdays have been taking place since 1991. As of November 2011, the programmes have been running under the name *of the SASA Library Forum*. Once the Executive Council of the Presidency adopted the new name, it simultaneously approved the content of the text printed on every letter of invitation for the Forum:

“The SASA Library Forum was established so as to present to the public eye new books on science and arts written by SASA members, new SASA publications and the editions of SASA institutes. From 1991 to 2011 Nikša Stipčević, the director of the SASA Library, was the first editor-in-chief of the SASA Library Forum.

Since October 2011, corresponding member Miro Vuksanović, the director of the SASA Library, has been the Forum’s editor-in-chief.”

Since November 2012, the texts of the speeches uttered at the Forum have been collected. All participants received letters of request to hand in their speeches for publication; however, those who gave a speech without prior having prepared a written text did not answer the call. Hence this collection could not have been an integral one.

The publications presented at the Forum are listed chronologically, offering basic information (the title, author or editor, the place of publication, the publisher, and the year of publication). Beneath these, according to the Forum addressing turns, the names of participants accompanied with their academic and scientific titles are written. Afterwards, the date when the Forum was held is given. A short opening word by the Forum’s editor-in-chief follows, uttered in order to serve

as a link to the ensuing speeches, written out of admiration and respect for the publication presented, the participants and the editing task he was entrusted with. The reviews on the books presented are given with no alternations, in the original form the authors handed in. If someone has not submitted a text, their name is nevertheless mentioned among the participants.

The first part of this annual, entitled *The books presented on Tuesdays at the SASA*, brings a list of all programmes held in the period 1991-2011, basic information on the presentations and the name of the first editor-in-chief, academician Nikša Stipčević.

The latter part of *the SASA Library Forum* annual bares the same name, providing information on period when the Forums were held and the name of the editor. There after, the speeches on the books presented ensue.

Index provides names mentioned in the annual whereas the contents include titles of the publications presented, names of the authors, that is, editors.

By commencing this annual publication, the facts that marked the history of the SASA have been compiled, attention is drawn to the publishing activity of the Academy, scientific and non-scientific audiences are informed on creative endeavours of academicians and a sort of a testimony (though unfortunately not a complete one) about an exclusive spot where books are presented is given.

These were intentions that inspired the initiative for the first volume of *the SASA Library Forum*. The proposal to establish *the Forum* as a new Academy series received support from the Lybrary Council, Department of Language and Literature, Publishing committee and the Executive Council of the Presidency, whereas the Presidency passed the decision on April 5, 2013.

Librarians who assisted in the organization of the Forums were Ljubinka Vasić (1991-2010) and Biljana Jocić (since 2010) in cooperation with other Library and Academy employees.

April 2013

M. V

Истакнути српски лекари и професори. Књ. 1 / Радоје Чоловић. – Београд : Медицински факултет, 2010

Др Лаза К. Лазаревић – живот и дело : [зборник радова са научног скупа] / [уредници Радоје Чоловић, Брана Димитријевић]. – Београд : Српско лекарско друштво, 2012

Говорили: академик Владимир Кањух
академик Светлана Велмар-Јанковић
академик Радоје Чоловић

У Београду, уторак 13. новембар 2012. у 13.00 часова.

ЛЕКАРИ СА СВИХ СТРАНА

Две књиге су данас на Трибини Библиотеке САНУ. Једна је, заправо, зборник с научног скупа. Повезују их имена седморице лекара, од којих је један и познати српски писац. Повезује их и име академика Чоловића који је књигу о шесторици истакнутих српских лекара и професора написао и који је зборник о Лази К. Лазаревићу с професором Димитријевићем уредио. Повезује две књиге и чињеница да су обе настале као окретање, документарно, сређено, по верном начину, у историју српске медицине и науке, у времена која су уверљиво наговестила оно што се касније догодило. Повезује књигу и зборник пред нама и податак да су испод крова САНУ, из њених пројеката, из сарадње са Српским лекарским друштвом, београдским Медицинским факултетом и фондацијом с именом Лазе Лазаревића. Најзад, повезује их наше занимање за све што је унапредило науку и књижевност, све области из имена Српске академије.

Нас је привукла и чињеница да су лекари о којима је реч стигли међу нас, више но што су израсли међу нама. Дошли су у Србију, они или њихове породице, јер је Србија њиховог времена умела да их призове и имала је углед да их привуче. Тако је др Аћим Медовић заправо Јоахим Медович, рођен 1815. у Подвизову, у Галицији. Отац професора и академика Владана Ђорђевића доселио је „из северне Грчке, из села Фурке у Епиру”, и у Београду 1844. добио сина који је у Србији свог доба свестрано деловао. Професор Михаило Петровић, рођен 1863. у Карловцу, у аустријској Хрватској, у српској кући, одакле је преко Беча, где је промовисан за доктора свеукупне медицине, дошао у Београд. Едуард Михел, рођен 1864. у Чешкој,

студент у Прагу, Берлину и Бечу, постао је београдски лекар са утицајем. Из цинцарске у Грчкој Клисуре потиче београдска породица у којој је рођен Тома Леко, трупни лекар у Првом светском рату, уморен од тифуса у својој 31. години. Млад је умро и др Петар Миљанић, пореклом из Бањана, рођен у досељеничкој кући крај Невесиња, којем се на Цетињу 1892. родио син Нико Миљанић, школован у Женеви и Паризу, потом професор Медицинског факултета у Београду. И оволико је довољно да образложи зашто су добили књигу о себи.

С њима шесторицом, чији је животни и научни допринос приказан узорним поступком, систематично, у зборнику с научног скупа, удружен је Лаза К. Лазаревић, рођен у Шапцу 1851, који је писао - „Све избледи - и одушевљене, и љубав, и дужност, и сажалење...”, за кога је речено да је приповедач чеховљевског „смеха у белом”. Забелела се успомена на српске лекаре.

Чућемо речи академика Владимира Кањуха, академика Светлане Велмар-Јанковић и академика Радоја Чоловића.

(Уводна реч уредника)

М. В.

СВЕТЛАНА ВЕЛМАР-ЈАНКОВИЋ

Велико име наше књижевности и медицинске науке које се, за сад, ишчупало својим сјајем из густе магме нашег несезања, Лаза К. Лазаревић, и шест имена великих делатника у науци лечења и у пракси излечења – др Аћим Медовић, академик др Владан Ђорђевић, бригадни ђенерал профосер др Михаило Петровић, др Едуард Михел, др Тома М. Леко, професор др Нико Миљанић – о њима говоре ове две драгоцене књиге о којима ми данас проговарамо. Први је Зборник радова посвећених Лази К. Лазаревићу, лекару-научнику и писцу, друга је књига о шесторици истакнутих српских лекара и професора коју је урадио академик Радоје Чоловић. Мени је велика част а и изузетно задовољство што ми је поверено да о тим остварењима данас кажем неколико речи.

Шта је то што нам оне, те две књиге, говоре – ако још умемо да чујемо тај њихов говор и да разумемо права значења њихових речи што дотичу из друге половине 19. века? Одмах бих да наведем две реченице у настојању да их привучем – из оног удаљеног у ово наше време. Прву је упутио, рекло би се као животни credo, својој мајци, Лаза К. Лазаревић: „Мајчице, како је лепо живети за друге!” Другу је изговорио др Владан Ђорђевић, млади хирург што је тек завршио специјализацију и стекао, први у Србији, специјалну диплому оператора код најчувенијег

немачког хирурга оног времена, Билрота. Пошто се прочуо својим изузетним способностима као оператор у болницама на ратишту за време пруско-француске војне 1871, спасавајући тешке рањенике, и Прусе и Французе, младићу-хирургу је чувено европско име руске хирургије др Стрешњевски, лично понудио катедру хирургије на било којем од руских царских универзитета, по његовом избору. Шта је знаменитом Русу одговорио двадесетседмогодишњи српски хирург – те речи можда ваља понављати нашим данашњим младићима и девојкама, ако би били спремни да их саслушају: „Ви сте Руси”, рекао је др Владан, „толико богати људима за сваку струку да вам ја не требам, а мојој Отаџбини, која ме је од своје сиротиње школовала, ја ћу требати!”

Чини се да ништа упечатљивије не оцртава размак – да не кажем отклон – између моралног става из доба које је дало и др Владана и др Лазу и све друге лекаре који су скупљени у овој првој књизи академика Чоловића – и оних многих који су се посветили истој струци у наше дане – односно лечењу Другог, што страда. Није лако замислити данашњег младог лекара, спремног и вољног да изговори Лазин *credo* којим се исказује радост при доживљавању лепоте живљења за друге, односно за Другог човека! Свест о томе да је постојање тог Другог битно и за постојање оног Првог, који никад није ни једини ни јединствен него условљен бићем оног Другог – било је, чини се у ово наше доба, као једна од суштина живљења оног времена с краја 19. века. Последњих деценија тог узбудљивог и пребогатог научним сазнањима столећа, 19. после Христа, било је могуће у маленој балканској држави Србији, и непризнавати то вјерују као суштину људске егзистенције, али се поступало према захтевима тога *creda* као што су то чинили и др Лаза и др Владан.

Морамо признати да ни у то, за нас унеколико загубљено време, није било много оних спремних да усвоје морална начела која су исказивали и др Владан и др Лаза – заиста није! То се добро може видети у случају на основу којег је српска Влада, на молбу младог хирурга др Владана Ђорђевића послала, поред њега, још два лекара и два генералштабна официра да изуче организовање војног санитета и ратну санитетску службу на бојиштима у француско-пруском рату 1871. године. Када су били обавештени да сваки лекар у служби пруске војске „мора да одслужи 3 месеца на проби”, српска два лекара и српска два генералштабна официра одбили су ту пробу и вратили су се у Србију. Остао је да проба, на фронту, у ратним болницама дуж Рајне, од Мајнца до Диселдорфа, само др Владан, који је непрекидно превијао, неговао и леčio бројне немачке и француске рањенике, о чему у својој књизи о подвизима некадашњих лекара-научника око којих смо се данас окупили, наводи академик Чоловић. За свој рад у пруском санитету др Владан је добио чин краљевског пруског поручника у резерви, чин који никог у Србији није претерано ни узбудио, ни импресионирао. Ипак је тај чин који је обележио чин моћи научног знања – омогућио др Владану да

дође на положај начелника војног санитета током три наредна рата која ће држава Србија водити.

Ако је др Владан представљао чудо од стваралачке енергије током свог дугог живота – готово исто такво чудо је представљао и др Лаза у свом кратком бивању на овом свету. Старији седам година од др Лазе, др Владан се остваривао и као лекар-хирург, и као писац важних уџбеника и из хирургује, и из санитетске службе, и као аутор бројних приповедака, књижевних студија, романа, мемоара – једва можемо и да пребројимо понешто од онога што је оставио за собом током 86 година своје жестоке животне борбе. Нешто мање од половине Владановог хода кроз живот прошао је др Лаза – али ни он не измиче по богатству свог научног и књижевног наследства пред својим старијим и телесно надмоћнијим присним пријатељем. Од 14 радова који су посвећени осветљавању живота и дела Лазе К. Лазаревића у Зборнику који данас представљамо, по новим појединостима које ти радови приказују у научном, медицинском и књижевном опусу Лазином, оцртава се невероватна обимност, разноврсност и сложеност његовог дела. У медицини је оставио *Лазаревићев знак код ишијаса*, 78 драгоцених објављених научних радова, 9 приповедака којима је стекао велику књижевну славу, и на десетине писама која чекају да буду изнова прочитана и проучена. Уз све то, др Лазаревић је био пионир и светске и наше хирургије. Наш тихи др Лаза који је умео све да постигне дајући се сваком Другом у потпуности, истовремено се давао и науци и писаној речи и сваком човеку што пати – умро је испраћен плачем народа који је у њему, како каже академик Владимир Кањух, видео „остварени морални идеал”.

Тај морални идеал, над којим се плакало на сахрани др Лазе К. Лазаревића, обележио је неку врсту моралног узраста који је у оној сиротињској и запуштеној Србији, још под сенком вековног турског ига – настајао неочекивано моћно, а остао до сада већим делом и непроучен и неописан. Не можемо, разуме се, никако да представимо тај морални раст као опште морално уздизање народа – али је тај општи идеал донекле баш тада уобличен, обликован у тежњи нације за духовним бољитком, уз наду да ће се тај бољитак постићи заједништвом најбољих духова. Тај идеал би могао, можда, да се приближи овим речима: помоћи Другоме у невољи, по сваку цену; обавити своју дужност макар те то коштало и живота.

Нама, припадницима времена данашњег, односно времена друге деценије 21. века, могу да изгледају романтичарска и наивна та уверења племенитих лекара – јунака медицинске науке с краја 19. века. После свих искустава којима нас је изобличио страшни 20. век, кад нас је научио да суровост човека према човеку нема ни мере ни међе – са тим интелектуалним теретом можемо да будемо само спремни и за сумњу и за скепсу пред оним што се зове идеал. Али не можемо да утажимо

у себи велико дивљење према моралним подвизима наших научника, лекара и писаца о којима говоре ове две представљене књиге. Дозволите ми да вам предочим, уз оне претходно наведене реченице др Лазе и др Владана, примере понашања и оних других јунака са чијим се духовима данас покушавамо да дружимо.

Др Аћим Медовић, Чех школован у Лавову и Бечу, са дипломама доктора медицине, хирургије и акушерства, не остаје у неком од градова Аустрије или Европе, не. Понесен романтичним духом тог времена, он хита да помогне тек недавно и само делимично ослобођеном српском, словенском народу у забитом делу Балкана. Странац у патријархалној Србији, учени физикус који се, први у Пожаревачком окружју знањем и науком бори против пошаста голубачке мушице, говеђе куге и колере, посрбљује своје чешко име Јоахим Медович у Аћима Медовића, јер је и своје чешко ја поистоветио са српским ми. Затим се деценијама предаје уздицању здравства у Србији и, као један од стубова културе над којим се обликује здравији живот у Србији, делује док не испуни циљ свога живота: за њега је Други увек био онај Први.

Горостасну личност др Владана није могуће, ни на који начин, заобићи али, пошто смо га већ помињали у овом слову, сад ћемо се одазвати позиву који долази од бригадног ђенерала професора др Михаила Петровића. Млађи од др Владана готово две деценије, овај „пречанин” који је завршио медицину у Бечу и коме је диплому свеукупне медицине уручио лично чувени професор Krafft Ebing, моћно име тадашње медицинске науке, почео је да „упражњава лекарску праксу” као лекарски помоћник при Општој државној болници у Београду, 1890. године. Право на приватну праксу тада није имао, јер је још био страни држављанин, као Србин рођен у Горњим Карловцима у Аустрији. Српски држављанин је постао 1898. и од тада је непрекидно преузимао све захтевније и одговорније положаје на хируршким одељењима српских државних болница. У књизи о којој сада говоримо наводи се да је др Петровић „Године 1913. у Другом балканском рату био унапређен у чин пуковника и постављен за управника Сталне моравске војне болнице у Нишу.” Такође се додаје да је, приликом одступања преко Албаније ишао пешке заједно са својим војницима и рањеницима а да је, од 1916. до 1919. био хирург консултант I полске армијске болнице у Драгоманцима. „Његовим способностима”, казује се у књизи академика Чоловића, „треба да се захвали што је Хируршка болница II армије у Драгоманцима најбоље одговорила свом задатку, служила целом Солунском фронту и постала понос Српског војног санитета.” Као ванредни професор и шеф Катедре хируршке пропеедвтичке клинике Медицинског факултета у Београду остао је до 1926. године, када се сасвим посветио уређењу Хируршке клинике Главне војне болнице. Кад је умро, 4. августа 1934. извршена је обдукција његовог тела и, према његовој жељи, његово

срце је стављено у урну и уграђено у зид некадашње Главне војне болнице, данас зграде хирургије Ургентног центра КСЦ. Делује као знак националне срамоте чињеница да је та урна са срцем др Михаила Петровића изгубљена при реконструкцији те зграде у нашем главном граду. Било је то срце лекара коме је Други увек био Први. О томе Петровићевом моралном опредељењу најбоље сведочи књига коју је приредио др Брана Димитријевић: *У контејнеру, записи српског војног хирурга 1916–1918*, објављена тек 2001. године. Претходно је др Димитријевић пронашао у Архиву САНУ неауторизован дневник и низ докумената упућених команданту Моравске дивизије првог позива: с разлогом се претпоставља да је аутор и тог дневника и тих коментара др Михаило Петровић. У тој невеликој књизи садржано је низ записа о мукама и патњама, како лекара тако и рањеника и болесника, на српском ратном бојишту у последње две године Великог рата. Уз ове две књиге о којима данас говоримо, неопходно је придружити и ову књижицу коју вам сада само показујемо и препоручујемо за упознавање.

Млађи годину дана од др Петровића, др Едуард Михел, такође Чех као и Аћим Медовић и, као и Медовић, свршио је медицину у Бечу. И он је почео да ради – изгледа да је то било предвиђено нарочито за стране држављане са извршним медицинским сведоџбама са страних универзитета – као лекарски помоћник у Општој државној болници. Али ништа није могло да смета младом Михелу, ученом доктору и полиглоти, елегантном и шармантном да очас освоји интелектуалну елиту тадашњег Београда. Важио је, како каже академик Чоловић, за једног од најобразованијих и најкултурнијих људи српске престонице. Пошто је завршио додатну специјализацију у патолошкој анатомији, судско-медицинској струци и бактериологији у Бечу, Фрајбургу и у Паризу, др Михел се вратио у Београд где је био постављен за главног стручног просектора Војне и Варошке болнице. Тада су његово главно занимање биле патологија и судска медицина у којима је стекао огромно искуство. Тако се догодило да је, после убиства краља Александра и краљице Драге, др Михел извршио обдукције оба тела, а по неким подацима само тело краљице Драге. Иронија животне судбине постарала се да овај сјајни патолог и бактериолог буде побеђен од пегавог тифуса са којим се носио као управник и лекар Резервне војне болнице у Смедеревској Паланци, кад је епидемија тифуса у првој години Великог рата, узела мах. Умро је 24. марта 1915. у 51. години живота, „у пуној снази његове стваралачке моћи”, како се говорило у ојађеној Србији. И др Михелу је Други увек био онај Први коме треба помоћи.

Уз животну причу др Едуарда Михела, одмах пристаје животна приповест др Томе М. Лека, који је од самог почетка интелектуалног сазревања журио много и само грабио знања. Одлични београдски гимназист који је већ добро говорио немачки, млади Леко је почео да студира, са деветнаест

година, медицину у Бечу. Посебном срећом је сматрао што му је анатомију предавао славни анатом, професор Карл Толд, аутор једног од најбољих анатомских атласа из којег су деценијама учили студенти медицине. Кад је показао несумњиву склоност за научноистраживачки рад, Тома М. Леко је упућен у Анатомски институт у Јену где се усавршавао током једног семестра. За доктора целокупне медицине промовисан је 29. новембра 1907. године. Непрекидно се усавршавајући и у анатомији а посебно у хирургији, Леко је био постављен за асистента хирурга у Војној болници у Београду. Задивљавао је и много старије колеге радовима објављеним у часопису Друштва Српски архив за целокупно лекарство: сматрано је да су његови извештаји о обављеним операцијама докази посебне обдарености за новине у модерној хирургији. Међу знацима, др Тома М. Леко виђен је као хирург-научник који уводи 20. век у српску медицину. Кад су почели балкански ратови, др Леко је радио као трупни лекар и хирург у пољској војној болници на Врачјем брду и Царевом врху на Осогорским планинама. Ту је увидео многе недостатке српског војног санитета и настојао да се, они најбитнији, што пре уклоне. Чим је избио Први светски рат, постављен је за управника Шесте резервне болнице, смештене у Дринском дивизијском складишту у Ваљеву, коју је изузетно добро уредио. Ту се и разболео од пегавог тифуса који је успео да преболи. Тек опорављен, отишао је из Ваљева у Београд да донесе своје приватне медицинске инструменте, неопходне за његов рад у болници у Ваљеву. Узалуд су га и рођаци и колеге, чак и његови претпостављени, саветовали и молили да се не враћа у Ваљево док се потпуно не опорави – др Леко то није могао да послуша. Морао је да се врати болесницима и болници, иако је добро знао каква му опасност прети. Ту опасност није могао да избегне, поновни налет пегавог тифуса однео га је из живота, у 31. години. То је било 27. јуна 1915, три месеца пошто је опаки тифус већ однео др Михела. А они су, обојица, знали да је, за њих, онај Други увек онај Први, коме се прискаче у помоћ.

Професор др Нико Миљанић, последњи је у овом низу истакнутих лекара и професора сачуваних за будућност у књизи академика Чоловића, али и први који, по времену вршења своје лекарске дужности, у потпуности припада 20. stoleћу. Рођен пред сам крај века, 1892, кад и Иво Андрић, ипак се није могао ослободити прилепчивог моралног уверења наслеђеног од својих претходника, водећих српских лекара у том веку: он је знао, чим је почео Први балкански рат 1912, да ће свакако прекинути тек започете студије медицине у Паризу и да ће, као својевремено и др Владан и др Лаза, отићи са мајком и са братом у Црну Гору и у Србију, јер је неопходно да подели патње и душевне и телесне са оним Другим, пре свега са рањеницима на ратним бојиштима. Пред крај рата, морао је да се врати студијама, јер је то захтевао лично црногорски краљ Никола, који је сматрао да ће млади Миљанићи, синови чувеног лекара, покојног Петра Миљанића, бити од веће користи Отаџбини – један као париски инжењер, други као париски лекар.

То предвиђање се брзо обистинило: већ 1920, у својој 28. години, млади лекар др Нико Миљанић нашао се пред великим задатком оснивања Института за анатомију у Београду. Храбро се латио тог посла, уз подршку продекана новооснованог Медицинског факултета, славног професора Војислава Субботића и једнако славног др Милана Јовановића – Батута. Овај претешки задатак успешно је извео, о чему и данас сведочи, и то после 85 година, зграда Анатомског института, најфункционалнија грађевина међу здањима Медицинског универзитета у Београду. Током две следеће деценије др Миљанић је радио и као врстан хирург, и као успешан организатор медицинских служби и сјајни професор. Сад ћу себи дозволити једно сасвим лично уверење: доба после Првог рата представило се као сасвим ново доба, право време 20. века, очигледно измењеног у односу на 19. век. Међутим, не желећи да мења своја стечена уверења, др Нико се још владао као и његови претходници у медицини: још је прихватао Другог човека као оног Првог, што се више није добро разумело у новосазданом друштву тадашње Краљевине СХС. Тада је ваљало да Први свакад буде схваћен и као једини, и то у свакој струци. Нова стварност је показала оштре бодље у односу на др Миљанића али је он, кад је почео Други светски рат, од срца похитао у помоћ Другом, као хирург-оператор и политички делатник у партизанским болницама у Црној Гори. Нажалост, политика као прва сила 20. века, нагнала је др Ника да се уклони испод њеног дејства, и да даље, само као лекар, извршава свој позив пружања помоћи Другом, када је патник – све док није напустио овај измењени свет, у 57. години.

Ово је било сећање на јунаке медицинске науке и књижевности из загубљеног доба 19. века, споменик саздан од обновљеног памћења и поштовања потомака пред њиховом недостижном племенитости.